

Łukasz Tomal*

KWESTIE SPOŁECZNE W MYŚLI POLITYCZNEJ DONALDA TUSKA

Streszczenie

Donald Tusk to jeden z kreatorów polskiej sceny politycznej. Jego powrót do krajowej polityki zwiększył dynamikę zachodzących w niej procesów. Wobec zbliżającej się kampanii wyborczej roku 2023 ważne jest dokonanie analizy założeń społecznej myśli politycznej Donalda Tuska. Autor poświęcił uwagę temu zagadnieniu ze względu na sytuację społeczno-gospodarczą, nasilające się obawy spowodowane wzrostem cen, inflacją i pogarszającą się sytuacją ekonomiczną społeczeństwa. Były premier na początku kariery politycznej promował społeczną myśl liberalną, odejście od PRL-owskiego centralnego zarządzania, ingerencji państwa we wszystkie aspekty życia społecznego i nierealnych zobowiązań socjalnych. W czasie sprawowania funkcji premiera zweryfikował część koncepcji ze względu na pragmatykę rządzenia w warunkach koalicyjnej rzeczywistości oraz konieczność uwzględniania opinii elektoratu. Nadal pozostawał w opozycji wobec niewydolnego i anachronicznego państwa opiekuńczego, prym przyznając narzędziom stymulującym aktywność obywateli, dążących do poprawy własnej sytuacji.

Słowa kluczowe: myśl polityczna, kwestie społeczne, myśl społeczna liberalizmu, Donald Tusk, państwo opiekuńcze

Wstęp

Stwierdzenie, że Donald Tusk pełni jedną z najistotniejszych ról na polskiej scenie politycznej, jest truizmem, biorąc pod uwagę dwukrotne sprawowanie przez niego funkcji premiera, przewodniczenie jednej z największych polskich partii czy spektakularną karierę w strukturach europejskich. Donald Tusk jest współtwórcą polaryzacji elektoratów skupionych wokół PO oraz PiS. Powrót byłego premiera zwiększył dynamikę i emocje na polskiej scenie politycznej. Sondaż przeprowadzony w grudniu 2021 r. przez *United Surveys* dla „Dziennika Gazety Prawnej” i RMF FM wykazał, że Polacy za największe zagrożenie uważają rosną-

* Akademia Ignatianum w Krakowie, e-mail: tomal.lukasz@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3308-7785

cą inflację i ceny¹. W perspektywie mając zbliżające się kampanie wyborcze, zainteresowanie budzić musi postrzeżenie przez przywódcę PO kwestii polityki społecznej.

W celu dokonania analizy powyższego zagadnienia sformułowano pytania badawcze:

- jaki, dla Donalda Tuska, powinien być zakres interwencji państwa w polityce społecznej?
- jaki jest, według niego, optymalny model „państwa opiekuńczego”?
- jakie miejsce w społecznej myśli politycznej Donalda Tuska zajmują kwestie: edukacji, systemu emerytalnego, opieki nad imigrantami?

Na potrzeby artykułu sformułowano hipotezę: istnieją poważne trudności w przyporządkowaniu poglądów Donalda Tuska z zakresu polityki społecznej do określonego nurtu myśli politycznej. Najbliżej byłemu premierowi jest do nowoczesnego modelu mieszanych usług społecznych.

Artykuł składa się ze wstępu oraz ośmiu części. We wstępie uzasadniono wybór tematu. W części pierwszej przedstawiono kwestie terminologiczne dotyczące myśli politycznej i polityki społecznej. Kolejne części poświęcono poglądom Donalda Tuska na: optymalny model państwa opiekuńczego, edukację, politykę prorodzinną, system opieki zdrowotnej, strategię walki z bezrobociem, rozwiązanie kryzysu uchodźczego oraz kontrowersje wokół wprowadzenia reformy systemu emerytalnego. Dla realizacji celu naukowego, czyli dokonania analizy myśli politycznej Donalda Tuska w zakresie kwestii społecznych, wykorzystano metodę analizy treści wypowiedzi, głównie obu wygłoszonych *exposé*, publikacji książkowych i programów politycznych macierzystej partii byłego premiera.

Myśl polityczna i polityka społeczna – kwestie terminologiczne

Myśl polityczna stanowi emanację myślenia politycznego, będącego komponentem dwóch powiązanych ze sobą wymiarów polityki: praktyki i refleksji, definiuje W. Paruch. Za sprawą owej refleksji nad polityką podmiot zyskuje możliwość realizowania swoich interesów². W zakresie refleksji nad polityką znajdują się pożądane wzorce postaw, cele i wartości polityczne, modele myślenia i zachowania. Zdobyta w toku analizy kwestii społecznych, politycznych i gospodarczych wiedza jest źródłem właściwej orientacji w rzeczywistości politycznej i ideowej, a także

¹ *Wielki problem rządu. Polacy się obawiają, eksperci ostrzegają*, Business Insider, <https://businessinsider.com.pl> (16.12.2021).

² W. Paruch, *Myśl polityczna – refleksje metodologiczne o pojęciu*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, Sectio K: Politologia, 1999, nr 6, s. 36–37.

„identyfikacji z nurtem ideowym w obrębie wyznawanego systemu wartości”³. Myśl polityczna zawiera przekonania, światopogląd, idee, wizje, poglądy, dzięki czemu staje się motywatorem aktywności jednostki oraz podejmowania przez nią decyzji politycznych⁴.

Rozważając, czym jest polityka społeczna, trzeba podkreślić występujący w nauce dualizm. Politykę społeczną rozpatrywać można zarówno w płaszczyźnie działań praktycznych, jak i badań naukowych⁵. Ważne jest poświęcenie uwagi polityce społecznej jako sferze działań praktycznych podejmowanych przez państwo reprezentowane przez osoby sprawujące władzę lub inspirujące do jej objęcia, dla: „tworzenia systemowych i materialnych gwarancji poczucia bezpieczeństwa społecznego”, dążenia do likwidacji nierówności społecznych na drodze zrównoważonego rozwoju, wspierania rodziny, ładu społecznego oraz inwestycji w jednostkę ludzką⁶. Często rozumie się politykę społeczną tylko jako prosocjalne działania państwa wobec najsłabszych obywateli. G. Haber podkreśla ułomność tej koncepcji, jej znaczne uproszczenie problemu⁷. Polityka socjalna, ukierunkowana na pomoc osobom bądź zbiorowościom wykluczonym lub takim wykluczeniem zagrożonym, jest jedynie komponentem polityki społecznej, a nie jej istotą⁸.

Osią sporu między przedstawicielami prawicowej i lewicowej myśli politycznej w przypadku polityki społecznej jest zaangażowanie państwa w sferę działań społecznych⁹. W teorii Gösta Esping-Andersena są trzy modele państwa opiekuńczego:

- liberalny – minimalne ingerowanie państwa oraz maksymalne ograniczenie redystrybucji dóbr na cele społeczne,
- konserwatywno-korporacyjny – instytucje publiczne koncentrują się na mobilizowaniu obywateli do podejmowania działań zwiększających ich dobrobyt, głównie poprzez podejmowanie zatrudnienia. Redystrybucja stanowi tylko gwarancję bezpieczeństwa realizowaną za sprawą systemu ubezpieczeń społecznych,

³ E. Maj, A. Wójcik, *Wstęp [w:] Myśl polityczna w Polsce po 1989 r. Wybrane nurty ideowe*, red. E. Maj, A. Wójcik, Lublin 2008, s. 7.

⁴ *Ibidem*, s. 7.

⁵ R. Szarfenberg, *Definicje, zakres i konteksty polityki społecznej*, s. 10, Ryszard Szarfenberg, <http://rszarf.ips.uw.edu.pl> (16.12.2021).

⁶ Z. Machelski, *Wprowadzenie do polityki społecznej*, Opole 2005, s. 12.

⁷ G. Haber, *Polityka społeczna [w:] Kluczowe kwestie polskiej polityki. Analiza programów partii politycznych w latach 1991–2011*, red. E. Skrabacz, Toruń 2013, s. 197–227.

⁸ R. Szarfenberg, *op. cit.*, s. 11.

⁹ G. Haber, *op. cit.*, s. 221.

- socjaldemokratyczny – szeroki system redystrybucji dóbr i aktywnych form pomocy państwa oraz wysoki poziom obciążeń fiskalnych i kobiet w strukturze zatrudnienia¹⁰.

Według Juliana Auleytnera istnieje osiem elementarnych kwestii społecznych: problemy dotyczące rodzin, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży, ograniczenie lub brak dostępności do opieki zdrowotnej, rosnące bezrobocie, niemożność korzystania z podstawowej edukacji, głód i ubóstwo, rosnące dysproporcje rozwojowe, przeludnienie planety i degradacja środowiska naturalnego¹¹. Na przełomie XX i XXI stulecia nastąpiła tzw. rekalkibracja, ewolucja podejścia do państwa opiekuńczego; nowe nurty koncentrowały się nie na bezpośredniej redystrybucji dóbr, a na motywacyjnych działaniach aparatu państwowego. Obok zachęt do podejmowania aktywności zawodowej w *spectrum* zainteresowania znalazły się: działania proedukacyjne i rehabilitacyjne oraz idea inwestycji społecznych (stymulowanie wszechstronnego rozwoju dzieci)¹².

Kryzys gospodarczy 2008 r. przyniósł ożywienie w dyskusji nad optymalnym modelem polityki społecznej, co skutkowało powstaniem wielu strategii adaptacyjnych wobec pokryzysowej rzeczywistości¹³. P. Marczewski jako przykład podaje: większą liberalizację polityki społecznej w państwach bałtyckich, rozwój modelu konserwatywno-populistycznego na Węgrzech¹⁴, wprowadzenie zasad surowego ograniczania wydatków socjalnych w Grecji i krajach Europy Południowej. W strukturach europejskich nie nastąpiło radykalne odejście od aktywności socjalnej, czego wyrazem było przyjęcie rezolucji o wprowadzeniu zasady dochodu minimalnego dla beneficjentów aktywnie poszukujących pracy¹⁵.

Wzrost bezrobocia i postępująca pauperyzacja części społeczeństw skutkowały presją na negowanie, a przynajmniej ograniczenie liberalnego modelu społeczno-ekonomicznego. Poparcie zyskiwały tendencje prosocjalne, nakładające na państwa obowiązek kompleksowej troski

¹⁰ G. Esping-Andersen, *Trzy światy kapitalistycznego państwa dobrobytu*, Warszawa 2010, s. 44–47.

¹¹ J. Auleytner, *Problemy polityki społecznej w Polsce i na świecie*, Warszawa 2012, s. 218.

¹² S. Golinowska, *Modele polityki społecznej w Polsce i Europie na początku XXI wieku*, Warszawa 2018, s. 27.

¹³ P. Marczewski, *Wstęp* [w:] S. Golinowska, *op. cit.*, s. 8.

¹⁴ Podstawą miało być dążenie do dobrobytu rdzennej ludności Węgier, przy równoczesnej marginalizacji w walce o lepszy byt przedstawicieli „nieprawdziwych Węgrów”. S. Golinowska, *op. cit.*, s. 27.

¹⁵ *Ibidem*, s. 27.

o poprawę bytu rodziny, głównie za sprawą otoczenia jej dodatkową opieką pieniężną¹⁶. Wielu naukowców za główne problemy polityki społecznej uznało walkę z ubóstwem i wykluczeniem jednostek i zbiorowości¹⁷.

Państwo opiekuńcze według Donalda Tuska

Przyszły premier zarys swoich pomysłów na politykę społeczną prezentował na początku lat osiemdziesiątych ubiegłego stulecia, publikując (początkowo pod pseudonimami Anna Barycz i Tadeusz Doniecki) artykuły na łamach „Przeglądu Politycznego”. Deklarował w nich, że najważniejsze komponenty państwa opiekuńczego to sprzeciw wobec modelu PRL-owskiego, z wszechwładną ingerencją państwowo-partijną¹⁸, oraz wolnościowy pierwiastek bez etatyizmu, przy związaniu z ideami wolnościowymi, głównie świętym prawem do własności prywatnej. Postulował, by egzekwowanie przez społeczeństwo praw i wolności wyzbyte było nadmiernej opiekuńczości państwa. Etatyzm uważał za jedno z najważniejszych źródeł kryzysu¹⁹.

Pierwszy program polityczny PO z 2001 r. przyznawał, że niemożnością jest wyeliminowanie wszystkich nierówności społecznych, bo są one swoistą cechą struktury społecznej. Państwo nie może uchylać się od pomocy najsłabszym obywatelom, ale bez posługiwania się nieskutecznymi i „kontrproduktywnymi świadczeniami socjalnymi”²⁰. W roku 2005, podsumowując rządy lewicy, Donald Tusk dokonał krytyki prowadzonej przez nią polityki społecznej. Za najważniejszy mankament uznał „zaciąganie przez państwo nierealnych zobowiązań socjalnych”, skutkujących narodzinami państwa „bezzadnego, ale pozornie opiekuńczego, ustępującego wobec wszystkich roszczeń”²¹. Z krytyką ze strony przyszłego premiera spotkała się polityka społeczna państwa polskiego po roku 1989. Według niego bazowało ono na niesprawiedliwym rozkładzie obciążeń fiskalnych, a także ulg, przywilejów i uprawnień eme-

¹⁶ S. Golinowska nazywa model wprowadzony na Węgrzech i w Polsce po przejściu władzy przez PiS konserwatywno-klientelistycznym. *Ibidem*, s. 9.

¹⁷ A. Szylik-Leszczynska, M. Leszczynski, *Aktywna polityka społeczna w rozwiązywaniu kwestii społecznych*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy”, 2015, nr 42, s. 76.

¹⁸ T. Doniecki (D. Tusk), *Droga i wybór*, „Przegląd Polityczny”, 1987, nr 9.

¹⁹ P. Biegasiewicz, *Gdańscy liberalowie*, „Historia i Polityka”, 2011, nr 5, s. 71.

²⁰ M. Ratajczak, *15 lat Platformy Obywatelskiej. Przypominamy jej posłom pierwszy program partii*, Money.pl, <https://www.money.pl> (9.01.2022).

²¹ D. Tusk, *Solidarność i duma*, Gdańsk 2005, s. 65.

rytalnych, faworyzujących ludzi dawnego aparatu PZPR, przy równoczesnym marginalizowaniu potrzeb „człowieka przyzwoitego i skromnego”²².

W październiku 2007 r., jako *Program wyborczy*, PO opublikowała kolejną deklarację programową, oczywiście w pełni popieraną przez swojego ówczesnego przewodniczącego. Centrum polityki społecznej miała być triada: „rodzina, praca, solidarne społeczeństwo”²³. Za naczelną cel uznano stworzenie skutecznej strategii służącej wyrwaniu z „wykluczenia społecznego, niewiary frustracji” osób najsłabszych i najbardziej potrzebujących pomocy. Firmując swoim nazwiskiem *Program wyborczy*, Donald Tusk odrzucił koncepcję niewydolnego, anachronicznego i nienadającego za potrzebami obywateli państwa opiekuńczego, za wzór stawiając państwo „nastawione na zatrudnienie i spójność [...], ze skutecznymi narzędziami bezpieczeństwa socjalnego, dostępem do usług publicznych, równowagą praw i obowiązków w sferze spraw społecznych”. Kluczowym mechanizmem służącym osiągnięciu zamierzonego celu powinno być odejście od „modelu *welfare state* do modelu *workfare*”²⁴.

Program PO przewidywał przeprowadzenie reform w oparciu o cztery filary, a więc: satysfakcję polskiej rodziny, sprawny rynek pracy, solidarność międzypokoleniową oraz zaufanie społeczne. Donald Tusk podnosił kwestie dysproporcji w statusie ogólnobytowym polskich rodzin; nie optował za ich wsparciem finansowym, lecz za stymulowaniem aktywności członków rodziny. Samodzielność ekonomiczna, osiągnięta dzięki edukacji i aktywizacji na rynku pracy, to cel polityki społecznej. W trakcie debaty wyborczej z Jarosławem Kaczyńskim w 2007 r. Donald Tusk stwierdził: „prawdziwą sztuką jest mieć liberalną gospodarkę i solidarną politykę społeczną”²⁵, co potwierdził w swoim pierwszym *exposé*²⁶. Jego ważną część poświęcił planowanej polityce społecznej. Za najważniejszy cel uznał prowadzenie działań skutkujących wzrostem gospodarczym, który jest gwarantem tego, by „ludziom żyło się lepiej. Wszystkim”²⁷. Zapowiedział kierowanie się interesem społecznym, nieuleganie grupom walczącym o swoje przywileje na drodze

²² *Ibidem*, s. 66.

²³ *Program wyborczy Platformy Obywatelskiej. Polska zasługuje na cud gospodarczy*, Warszawa 2007, s. 41.

²⁴ *Ibidem*, s. 42.

²⁵ *Debata wyborcza Donald Tusk – Jarosław Kaczyński*, Dziennik.pl, <https://www.dziennik.pl> (7.09.2021).

²⁶ *Exposé Donalda Tuska wygłoszone 23 listopada 2007 r.* [w:] *Exposé Prezesów Rady Ministrów 1989–2019*, Toruń 2021, s. 279.

²⁷ *Ibidem*.

nacisku²⁸. Zgodnie z ideą inwestycji społecznych, Donald Tusk zapowiedział, że prowadzona przez jego rząd solidarna polityka będzie koncentrować się na budowaniu kapitału społecznego za sprawą inwestowania w solidarność międzypokoleniową i międzyregionalną oraz między różnymi grupami społecznymi w celu likwidowania nierówności i wykluczenia społecznego.

Według Tuska rola państwa w budowaniu dobrobytu nie może polegać na narzucaniu modeli funkcjonowania czy bezpośrednim dzieleniu dóbr. Optymalny system to „stwarzanie warunków dla kreatywności i oddolnej inicjatywy”²⁹. W warstwie deklaratywnej Tusk podkreślał konieczność budowania państwa opiekuńczego, z wykorzystaniem działań zwiększających poziom zatrudnienia, zapobiegających problemom demograficznym. Kluczowe miało być posługiwanie się konstytucyjną zasadą subsydiarności; odpowiedzialność za wiele prospołecznych działań spoczywać miała na jednostkach samorządu terytorialnego³⁰.

Po powrocie do polskiej polityki Donald Tusk dokonał reorientacji w poglądach na rolę państwa w kreowaniu polityki społecznej. Przyznał, że w okresie, gdy pełnił funkcję premiera, cechowała go nadmierna ostrożność wobec regulacyjnej roli państwa. Źródłem tej postawy (którą uznał za błędną) upatrywał w wyniesionych z poprzedniego ustroju „złych doświadczeniach realnego socjalizmu, niechęci do biurokracji, fascynacji wolnością i indywidualizmem”³¹. Z pewnością wpływ na poglądy premiera Donalda Tuska miała aprobata dla, będącej kwintesencją myśli politycznej liberalizmu, koncepcji państwa jako „ostatniej instancji” w procesie budowania dobrobytu jednostkom przez finansowanie korzyści socjalnych³².

Kwestia opiekuńczości państwa i wykorzystywanych w niej mechanizmów jest jedną z różnic między Donaldem Tuskiem a jego głównym oponentem – Jarosławem Kaczyńskim i jego środowiskiem politycznym. Kolejne rządy Zjednoczonej Prawicy politykę społeczną oparły na koncepcji solidaryzmu bazującego na interwencjonizmie państwowym, a więc redystrybucyjnej polityce państwowej. Stąd liczne programy społeczne oparte na bezpośrednim, finansowym wsparciu beneficjentów (przez opozycję często nazywane „rozdawnictwem”).

²⁸ I. Słodkowska, M. Dołbakowska, *Wybory prezydenckie 2005. Programy kandydatów*, Warszawa 2007, s. 181–182.

²⁹ D. Tusk, *Solidarność...*, s. 110.

³⁰ I. Słodkowska, M. Dołbakowska, *op. cit.*, s. 183.

³¹ J. Baczyński, *Wywiad z Donaldem Tuskiem*, „Polityka”, 3 VIII 2021, nr 32, s. 14.

³² R. Kowalski, *Polityka społeczna jako instrument kształtowania zachowań jednostek* [w:] *Otoczenie ekonomiczne a zachowania podmiotów rynkowych*, red. Z. Dach, Kraków 2010, s. 53.

„Kapitał wiedzy i kultury” – edukacja w polityce społecznej Donalda Tuska

Wśród elementów składowych polityki społecznej Donald Tusk prym przyznawał „stworzeniu kapitału wiedzy i kultury”, a więc edukacji. Właściwe sterowanie rozwojem zasobów ludzkich zapewnia bogactwo kraju i społeczeństwa, co potwierdzają przykłady krajów o najwyższych nakładach na edukację (głównie skandynawskich). Pozostaje to w zgodzie z klasycznym modelem liberalnej polityki społecznej bazującej na talencie, umiejętnościach i pracy jako gwarantach powodzenia jednostek³³.

Pomoc edukacyjna jest najskuteczniejszym narzędziem pomocy dla osób biednych i wykluczonych, a także środkiem do osiągnięcia samodzielności ekonomicznej rodzin³⁴. Przewodniczący PO za jeden z największych sukcesów państwa polskiego po roku 1989 uznawał gwałtowny wzrost liczby młodych ludzi zdobywających wyższe wykształcenie³⁵, gdyż inwestowanie w edukację to warunek poprawy sytuacji demograficznej, łatwiejsze i szybsze podejmowanie decyzji o posiadaniu potomstwa, a także powrót wielu rodaków, którzy zdecydowali się szukać lepszego życia za granicą³⁶.

Obiecując wsparcie państwa dla edukacji wszystkich szczebli, Donald Tusk odwołał się do pomocniczości ze strony jednostek samorządu terytorialnego, znającego lokalne potrzeby, problemy i możliwości. Postulował szereg reform dotyczących wynagrodzenia nauczycieli, systemu organizacji oświaty, wprowadzenia spójnej podstawy programowej, respektowania sugestii środowiska rodzicielskiego, zreformowania systemu szkolnictwa zawodowego³⁷.

Jakość szkolnictwa wyższego według Donalda Tuska uzależniona jest od:

- promowania kierunków najwyższej jakości,
- dofinansowania nowoczesnych technologii i kierunków odpowiadających aktualnym potrzebom rynku pracy i sytuacji społeczno-gospodarczej (konsolidacja badań naukowych z gospodarką),
- zaangażowania sektora prywatnego,
- promowania „szlachetnego współzawodnictwa” między studentami,
- stworzenia warunków rozwoju naukowego (system grantów, atrakcyjne zasady prowadzenia studiów doktoranckich),
- rozwoju systemu doradztwa zawodowego³⁸.

³³ R. Kowalski, *op. cit.*, s. 53.

³⁴ D. Tusk, *Solidarność...*, s. 108.

³⁵ I. Słodkowska, M. Dołbakowska, *op. cit.*, s. 171.

³⁶ *Ibidem*, s. 172.

³⁷ *Exposé Donalda Tuska ogłoszone 23 listopada 2007 r...*, s. 278.

³⁸ *Ibidem*.

Program wyborczy PO z roku 2007 podkreślał konieczność zapewnienia przez państwo powszechnego i równego dostępu do wykształcenia, autonomii szkół wyższych, wolności badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, a także wolności nauczania³⁹. Donald Tusk wyraził zdecydowany sprzeciw wobec postulowanej przez część rektorów polskich uczelni koncepcji częściowej odpłatności za studia na uczelniach publicznych, w tym za drugi kierunek studiów. W roku 2008 jednoznacznie zadeklarował, że dla niego nawet częściowa odpłatność za studia dzienne będzie oznaczała ograniczenie dostępu do edukacji, podczas gdy celem jego rządu jest zachęcanie i umożliwianie młodym ludziom studiowania⁴⁰.

Polityka prorodzinna

Nie sposób analizować kwestii polityki społecznej bez przyjrzenia się koncepcjom prowadzenia polityki prorodzinnej. W roku 2005 Donald Tusk za ostoję dobrobytu polskich rodzin uznał reorientację w instrumentarium polityki społecznej, z odchodzeniem od narzędzi nieskutecznych, niedostosowanych do prawdziwych potrzeb i kosztów ponoszonych przez państwo. Za narzędzia polityki prorodzinnej uznał rozwiązania służące „zwiększeniu satysfakcji z macierzyństwa i rodzicielstwa”, umożliwiające kobietom łączenie roli matki z możliwością realizowania się zawodowego⁴¹.

Donald Tusk odwołał się do francuskiego modelu rozwoju sieci przedszkoli i żłobków, stawiając go za wzór warunków sprzyjających łączeniu „aktywności zawodowej z wychowywaniem dzieci”. Po raz kolejny dowiódł, że w jego koncepcji polityki społecznej prym wiedzie dążenie do zwiększania poziomu życia i zadowolenia społeczeństwa za sprawą aktywizacji, a nie przyznawania świadczeń finansowych. W centrum zainteresowania postawił też edukację przedszkolną jako „najlepszą drogę wyrównywania szans w starcie życiowym w dorosłe życie oraz zapobiegania dziedziczeniu wykluczenia społecznego”⁴².

Opinię publiczną zajmuje stosunek Donalda Tuska do flagowego programu PiS, tzw. *Rodzina 500 Plus*. Wiele razy politycy PiS oskarżali przewodniczącego PO o chęć likwidacji tego programu, tymczasem trudno odnaleźć w jego wypowiedziach tę deklarację. Dwa dni po zapowiedzi wprowadzenia programu twierdził, że na kosztowny program

³⁹ *Program wyborczy Platformy Obywatelskiej...*, s. 47.

⁴⁰ D. Tusk, *Nie będzie odpłatności za studia dzienne*, Bankier.pl. <https://www.bankier.pl> (30.12.2021).

⁴¹ I. Słodkowska, M. Dołbakowska, *op. cit.*, s. 173.

⁴² *Ibidem*.

państwa polskiego nie stać i sam chciałby wiedzieć, gdzie leżą zakopane miliardy, które należałoby przeznaczyć na tak „fajny pomysł”. Co prawda w tym samym wystąpieniu mówił: „ja bym najchętniej dał nie na drugie 500 zł, tylko od pierwszego (dziecka) 1000 zł miesięcznie”, ale równocześnie zarzucał oponentom politycznym populizm związany z brakiem możliwości pokrycia wydatków na taki cel⁴³.

Dnia 4 lipca 2021 r. Donald Tusk zadeklarował, że jeżeli PO przejmie władzę, program *500 plus* nie zostanie zlikwidowany, gdyż „jeśli państwo coś dało, nie powinno tego zabierać”⁴⁴. Prawdziwą konsternację wzbudził, twierdząc, że rząd premier Ewy Kopacz przygotowywał analogiczny program (wsparcie dla rodzin miało wynieść 300 zł miesięcznie), ale z powodu kryzysu nie zdążył go wprowadzić. Po ogólnoświatowym kryzysie ekonomicznym rząd PO-PSL planował wprowadzenie dużego pakietu świadczeń socjalnych⁴⁵. Słowa przewodniczącego PO potwierdził prezes Polskiego Stronnictwa Ludowego Władysław Kosiniak-Kamysz⁴⁶.

Wobec powyższego trudno jednoznacznie określić, jaki jest stosunek Donalda Tuska do systemu bezpośrednich finansowych świadczeń dla rodzin. Można przypuszczać, że rzeczywiste, liberalne poglądy ustępują przed realiami politycznego pragmatyzmu i marketingu przedwyborczego. Negując prorozwojowy efekt wprowadzenia *500 plus*, Donald Tusk stwierdził: „To nie jest sposób na wychowanie dziecka na poziomie europejskim. *500 plus* nie pomoże matce znaleźć szybko atrakcyjnego miejsca pracy. Za *500 plus* nie kupimy sobie fachowej opieki zdrowotnej na wysokim poziomie”⁴⁷. Dodawał: „Trzeba rozwiązywać problemy, a nie dawać prezenty”⁴⁸. Jako wytrawny znawca sceny politycznej i nastrojów społecznych Donald Tusk ma świadomość, jak negatywnie potencjalny, nastawiony prosocjalnie i będący beneficjentem programu *500 plus* elektorat zareagowałby na jego likwidację. Finansowe wsparcie rodzin Donald Tusk najchętniej widziałby w modelu korelacji z aktywizacją zawodową, w systemie ulg fiskalnych dla osób zatrudnionych, co byłoby także sposobem na zwiększenie dzietności rodzin⁴⁹.

⁴³ D. Tusk, *Konferencja. Zakopane*, TVN 24, <https://tvn24.pl> (03.11.2021).

⁴⁴ R. Kędziński, *Donald Tusk zlikwidowałby 500 plus. Co mówi premier o utrzymaniu świadczenia?*, *Gazeta.pl*, <https://www.gazeta.pl> (3.11.2021).

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ W. Kosiniak-Kamysz, *W 2015 chcieliśmy wprowadzić 300 plus*, *Business Insider*, <https://businessinsider.com.pl> (30.12.2021).

⁴⁷ D. Tusk, *Za 500 Plus nic nie zrobimy. To nie jest sposób na wychowanie dziecka na poziomie europejskim*, *TVP Info*, <https://www.tvp.info> (9.01.2022).

⁴⁸ T. Lis, *Wywiad z D. Tuskiem*, „*Newsweek*”, 6 XII 2020, nr 50.

⁴⁹ *Exposé Donalda Tuska wygłoszone 18 listopada 2011 r.* [w:] *Exposé Prezesów Rady Ministrów...*, s. 340.

Za jeden z najistotniejszych komponentów wyznaczających standardy życia rodzin Donald Tusk uznał kwestię dostępu do własnego mieszkania, ale nie rząd powinien je budować. Rolą rządu jest wspieranie tworzenia warunków i ram prawnych oraz „debiurokratyzacji tej dziedziny życia, jaką jest indywidualne inwestowanie we własne mieszkanie, we własny dom”. W duchu liberalnej myśli politycznej Donald Tusk podkreślił rolę wolnej woli ludzi, którzy sami wiedzą, jak budować „na tańszych gruntach budynki mieszkalne bez zbędnych formalności i kosztów, bez dziesiątków decyzji urzędowych i niepotrzebnej zwłoki”⁵⁰.

Slużba zdrowia

Istotnym elementem polityki społecznej jest obszar służby zdrowia. Nikogo nie trzeba przekonywać, że w Polsce jest to sektor wymagający gruntownej reformy, zwłaszcza ze względu na dostępność świadczeń zdrowotnych i zbyt małą liczbę personelu medycznego. Według Donalda Tuska „trapiące system ochrony zdrowia nieustanne reformy i kontre reformy doprowadziły w niemałym stopniu do utraty poczucia bezpieczeństwa zdrowotnego Polaków”⁵¹. Za najbardziej skuteczne narzędzie poprawy jakości służby zdrowia uznał postawienie na konkurencyjność między poszczególnymi jednostkami, wyrażającą się w wysokiej jakości usług, ich zróżnicowaniu i szerokim asortymencie. Naturalnie postulował też wprowadzenie godziwych wynagrodzeń dla medyków i personelu medycznego, ułatwienie rozpoczynania procesu specjalizacji i jej uzyskiwania.

W sferze systemowej panaceum na bolączki trapiące szpitale miało stać się przekształcenie publicznych placówek ochrony zdrowia (należących głównie do samorządów) w spółki prawa handlowego. Donald Tusk odżegnywał się od koncepcji prywatyzacji jednostek służby zdrowia, podnosił konieczność sprawowania nad nimi zarządu, który musi być zdecentralizowany, gdyż „decyzje podejmowane na dole są z reguły mądrzejsze i tańsze niż decyzje podejmowane przez centralę”. Kolejny ze sposobów na poprawę stanu służby zdrowia to dofinansowanie tych szpitali, które w opinii pacjentów spełniają najwyższe normy, co znów oznacza umniejszenie uprawnień władzy centralnej na rzecz inicjatywy oddolnej⁵².

⁵⁰ Formalną realizacją deklaracji Donalda Tuska stało się wprowadzenie w 2006 r. programu o finansowym wsparciu czynszowych lokali socjalnych oraz funkcjonującego od 2014 r. rządowego programu Mieszkanie dla Młodych (program wprowadzał dopłaty do zakupu na kredyt mieszkań z rynku pierwotnego lub wtórnego przy spełnieniu określonych wymagań przez beneficjentów).

⁵¹ *Exposé Donalda Tuska wygłoszone 23 listopada 2007 r...*, s. 280.

⁵² *Ibidem*, s. 281.

Korespondujące z organizacją jednostek służby zdrowia jest zagadnienie ubezpieczeń społecznych. W roku 2007 Donald Tusk deklarował chęć otoczenia opieką osób ubogich, wykluczonych społecznie i niedostosowanych. W tym celu dysponentem składki zdrowotnej powinien stać się pacjent, a nie instytucje centralne. Pomysłem pierwszego rządu Donalda Tuska miał być podział Narodowego Funduszu Zdrowia na „konkurujące między sobą instytucje ubezpieczenia zdrowotnego”. Rynek ubezpieczeń zdrowotnych złożony z konkurujących ze sobą instytucji nie może być pozbawiony kontroli, w tym celu Prezes Rady Ministrów zakładał powołanie właściwego organu nadzorującego. W koncepcji budowy systemu ubezpieczeń zdrowotnych przewidywał możliwość korzystania z systemu ubezpieczeń dodatkowych. Wyrazem solidarności z osobami niepełnosprawnymi miało być wprowadzanie regulacji zapobiegających dyskryminacji oraz wspierających aktywizację zawodową (za sprawą większej dostępności do edukacji, rehabilitacji i dostępu do rynku pracy)⁵³.

Kwestia walki z bezrobociem

W okresie rządów koalicji PO-PSL poważną bolączką społeczną był bardzo wysoki odsetek osób pozostających bez pracy; w szczytowym momencie wyniósł on 13,4% (2013 r.)⁵⁴. Państwo stanęło wobec problemu zapewnienia bezpieczeństwa socjalnego bezrobotnym i ich rodzinom. Donald Tusk na przestrzeni swojej działalności publicznej prezentował koncepcję wsparcia bezrobotnych, ale w ramach dyscypliny budżetowej i przy licznych zmianach dotyczących świadczeń. Opowiadał się nie za zwiększeniem zasiłku i okresu jego wypłacania, a za systemowym stymulowaniem bezrobotnych do aktywnego poszukiwania pracy. Ratunkiem przed bezrobociem powinno być wspieranie zatrudnienia, a nie budowanie nowych przywilejów. Wzrost zatrudnienia powinien być jednym z nadrzędnych celów polityki społecznej; obszarem szczególnego zainteresowania państwa powinno być umożliwienie startu zawodowego młodym ludziom oraz aktywności zawodowej osób powyżej 50. i 55. roku życia. Walkę z bezrobociem, zwłaszcza wśród osób młodych, podczas szczytu UE w roku 2013 uznał za „zadanie narodowe”⁵⁵.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ *Bezrobocie w roku 2013*, Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl> (9.01.2022).

⁵⁵ D. Tusk, *Do kobiet: Bez wydłużenia wieku emerytalnego – podle emerytury*, Dziennik Gazeta Prawna, <https://www.gazetaprawna.pl> (16.12.2021).

Dnia 3 stycznia 2013 r. mocno skrytykował działalność urzędów pracy, które stały się „*de facto* placówkami na rzecz wypłacania zasiłków dla bezrobotnych”, a powinny „skupić się na stymulowaniu osób bezrobotnych do aktywnego poszukiwania zatrudnienia”⁵⁶. Jako premier Donald Tusk wspierał koncepcję niezbędnych cięć i ograniczeń środków przeznaczanych na wsparcie osób bezrobotnych, w tym zmiany struktury zasiłku. Przykładem może być wprowadzenie w roku 2010 zasady zmniejszania się wysokości zasiłku w czasie, czy sankcje dla osób, które nie współpracują z urzędami pracy⁵⁷.

Donald Tusk wobec kryzysu uchodźczego

Jednym z najnowszych zagadnień społecznych jest reakcja na falę uchodźców, głównie z krajów afrykańskich i Bliskiego Wschodu. Donald Tusk na Forum Parlamentu Europejskiego w 2015 r. przekonywał: „żeby pomóc uchodźcom, nie możemy wpuszczać wszystkich chętnych. Jeśli nie będzie kontroli na zewnętrznych granicach Unii, to nieuchronnie pojawi się ona na granicach wewnętrznych i będziemy mogli zapomnieć o Schengen”⁵⁸. Konsekwentnie sprzeciwiał się forsowanej zasadzie przymusowej relokacji uchodźców; według niego mechanizm ten musi bazować na dobrowolności⁵⁹.

W 2021 r. opinią publiczną w Polsce wstrząsnęła sytuacja na granicy z Białorusią. Część publicystów i polityków, zwolenników myśli liberalnej, promowała ideę, według której wolność oznacza również możliwość decydowania o miejscu zamieszkania, co sugerowałoby konieczność wpuszczenia na terytorium Polski wszystkich chętnych migrantów. Argumentem przemawiającym za takim rozwiązaniem były także względy humanitarne. Zgodnie z przekonaniem, że „szlachetne i moralne pobudki niekoniecznie służą rozwiązaniu problemu”⁶⁰, Donald Tusk, wbrew części własnego środowiska politycznego, opowiedział się za obowiązkiem poparcia przez całą opinię publiczną polskich żołnierzy, za szczelnym chronieniem granicy państwa polskiego, nawet przy użyciu rozwiązań siłowych⁶¹.

⁵⁶ Premier: w 2013 r. powstanie 400 tys. miejsc pracy, Prawo.pl, <https://www.prawo.pl> (11.01.2022).

⁵⁷ M. Polakowski, D. Szelewa, *Polityka społeczna koalicji PO-PSL*, Warszawa 2015, s. 24.

⁵⁸ D. Tusk, *Szczerze*, Warszawa 2019, s. 73.

⁵⁹ *Ibidem*, s. 72.

⁶⁰ *Ibidem*, s. 88.

⁶¹ D. Tusk, *Wywiad dla Wirtualnej Polski*, Salon 24, <https://www.salon24.pl> (9.01.2022).

Ochrona granic jednak nie powinna być podległa „antyhumanitarnej propagandzie”⁶².

Mimo propagowanej idei skutecznej ochrony granic Donald Tusk oskarżył rząd PiS o zachowania radykalnie ksenofobiczne. Sam stwierdził: „ja nie mam żadnych lęków czy fobii związanych z imigrantami. Ale to nie znaczy, że jako Europa możemy przyjąć wszystkich [...] możliwe i konieczne jest znalezienie równowagi między potrzebą bezpieczeństwa, a więc dobrze strzeżonych granic, i solidarnością ze słabszymi szukającymi chronienia”⁶³. Gwarantem zachowania równowagi między bezpieczeństwem a humanitaryzmem powinno być wypracowanie nowego instrumentarium opieki nad imigrantami⁶⁴, a najlepszym rozwiązaniem jest umiędzynarodowienie problemu uchodźców na granicy polskiej, zaangażowanie organów UE⁶⁵.

Kontrowersje wokół reformy systemu emerytalnego

Reforma systemu emerytalnego to w polityce społecznej Donalda Tuska kwestia bodaj najbardziej drażliwa i jedna z najważniejszych przyczyn porażki wyborczej z roku 2015. Jednym z najważniejszych dla opinii społecznej komponentów systemu emerytalnego jest kwestia ustawowego wieku przechodzenia na emeryturę; Donald Tusk już w pierwszym *exposé* sygnalizował konieczność podniesienia tej granicy⁶⁶. Realizacja tego postulatu w roku 2013, w postaci podwyższenia i zrównania wieku emerytalnego dla obu płci, spotkała się ze zdecydowanym sprzeciwem wielu środowisk. Tłumacząc się z konieczności przeprowadzenia reformy, ale również nieuwzględnienia opinii społecznej, Donald Tusk stwierdził, że ma świadomość braku entuzjazmu społecznego w związku z wprowadzanymi zmianami, ale z natury rzeczy wiek emerytalny nakłada pewien przymus. Tak sformułowana argumentacja dała przeciwnikom politycznym ówczesnego premiera asumpt do oskarżeń o zdradę klasycznych liberalnych ideałów, przyznających jednostce prawo decyzyjności. Po latach sam przewodniczący PO przyznał, że jego postępowanie było niewłaściwe⁶⁷. Charakterystyczna dla myśli

⁶² *Ibidem*.

⁶³ A. Applebaum, D. Tusk, *Wybór*, Warszawa 2021, s. 49.

⁶⁴ *Ibidem*, s. 50.

⁶⁵ D. Tusk, *Wywiad dla Wirtualnej...*

⁶⁶ *Exposé Donalda Tuska wygłoszone 23 listopada 2007 r.*..., s. 281.

⁶⁷ D. Tusk, *Bierzemy odpowiedzialność za reformę emerytalną*, Newsweek, <https://www.newsweek.pl> (16.02.2022).

społecznej Donalda Tuska jest niechęć do przywilejów w systemie emerytalnym, które powinny być „zlikwidowane lub zredukowane do niezbędnego minimum”⁶⁸.

Zakończenie

Wprowadzane mimo sprzeciwu znacznej części społeczeństwa reformy (podniesienie wieku emerytalnego, obowiązek szkolny dla sześciolatków) w opinii wielu publicystów i polityków stanowiły dowód na odejście Donalda Tuska od ideałów liberalizmu. Być może pod wpływem krytyki, bądź będąc pod wrażeniem kolejnych porażek wyborczych PO, Donald Tusk po powrocie do polskiej polityki zadeklarował ewolucję poglądów na prowadzenie polityki społecznej; przyznał, że wprowadzenie na zasadzie przymusu kontrowersyjnych reform było błędem wynikającym z nadmiernego zaufania do niektórych ekspertów. Obecnie propaguje swobodny wybór dla Polaków, którzy powinni mieć prawo „przechodzić na emeryturę w momencie przez siebie wybranym ze świadomością, że to oznacza taką, a nie inną emeryturę”⁶⁹.

Przewodniczący PO przyznaje się do wiary w młodzieńczą fascynację liberalizmem, ale w pewnych płaszczyznach działań prospołecznych dostrzega konieczność ingerencji państwa. Przykładowymi obszarami wymagającymi interwencjonizmu państwowego są problemy służby zdrowia⁷⁰. Część publicystów podkreśla, że niekonsekwencja w poglądach i działaniach Donalda Tuska nie powinna być zaskoczeniem, gdyż już w początkowym okresie swojej kariery politycznej sygnalizował aprobatę dla działań bardziej praktycznych niż ideowych: „pragmatyzm, podobnie jak to działo się wiele lat później, kazał szukać rozwiązań możliwych, a nie idealnych z punktu widzenia liberalnego kanonu”⁷¹.

Bibliografia

- Applebaum A., Tusk D., *Wybór*, Warszawa 2021.
Auleytner J., *Problemy polityki społecznej w Polsce i na świecie*, Warszawa 2012.
Baczyński J., *Wywiad z Donaldem Tuskiem*, „Polityka”, 3 VIII 2021, nr 32.
Bezrobocie w roku 2013, Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl> (9.01.2022).
Biegasiewicz P., *Gdańscy liberalowie*, „Historia i Polityka”, 2011, nr 5.

⁶⁸ *Ibidem*.

⁶⁹ B. Chudy, *Donald Tusk przyznał się do błędu. „Zaufałem za bardzo ekspertom”*, Radio Zet, <https://www.radiozet.pl> (30.12.2021).

⁷⁰ J. Baczyński, *op. cit.*, s. 16.

⁷¹ J.A. Majcherek, *Ewolucje Tuska*, *Polityka*, <https://www.polityka.pl> (30.12.2021).

- Chudy B., *Donald Tusk przyznał się do błędu. „Zaufałem za bardzo ekspertom”*, Radio Zet, <https://www.radiozet.pl> (30.12.2021).
- Debata wyborcza Donald Tusk – Jarosław Kaczyński*, Dziennik.pl, <https://www.dziennik.pl> (7.09.2021).
- Doniecki T. (D. Tusk), *Droga i wybór*, „Przegląd Polityczny”, 1987, nr 9.
- Esping-Andersen G., *Trzy światy kapitalistycznego państwa dobrobytu*, Warszawa 2010.
- Exposé Donalda Tuska ogłoszone 23 listopada 2007 r.* [w:] *Exposé Prezesów Rady Ministrów 1989–2019*, Toruń 2021.
- Exposé Donalda Tuska ogłoszone 18 listopada 2011 r.* [w:] *Exposé Prezesów Rady Ministrów 1989–2019*, Toruń 2021.
- Golinowska S., *Modele polityki społecznej w Polsce i Europie na początku XXI wieku*, Warszawa 2018.
- Haber G., *Polityka społeczna* [w:] *Kluczowe kwestie polskiej polityki. Analiza programów partii politycznych w latach 1991–2011*, red. E. Skrabacz, Toruń 2013.
- Kędzierski R., *Donald Tusk zlikwidowałby 500 plus. Co mówi premier o utrzymaniu świadczenia?*, Gazeta.pl, <https://www.gazeta.pl> (3.11.2021).
- Kosiniak-Kamysz W., *W 2015 chcieliśmy wprowadzić 300 plus*, Business Insider, <https://businessinsider.com.pl> (30.12.2021).
- Kowalski R., *Polityka społeczna jako instrument kształtowania zachowań jednostek* [w:] *Otoczenie ekonomiczne a zachowania podmiotów rynkowych*, red. Z. Dach, Kraków 2010, 51–68.
- Lis T., *Wywiad z D. Tuskiem*, „Newsweek”, 6 XII 2020, nr 50.
- Machelski Z., *Wprowadzenie do polityki społecznej*, Opole 2005.
- Majcherek J.A., *Ewolucje Tuska*, Polityka, <https://www.polityka.pl> (30.12.2021).
- Marczewski P., *Wstęp* [w:] S. Golinowska, *Modele polityki społecznej w Polsce i Europie na początku XXI wieku*, Warszawa 2018.
- Paruch W., *Mysł polityczna – refleksje metodologiczne o pojęciu*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, Sectio K: Politologia, 1999, nr 6.
- Polakowski M., Szelewa D., *Polityka społeczna koalicji PO-PSL*, Warszawa 2015.
- Premier: w 2013 r. powstanie 400 tys. miejsc pracy*, Prawo.pl, <https://www.prawo.pl> (11.01.2022).
- Program wyborczy Platformy Obywatelskiej. Polska zasługuje na cud gospodarczy*, Warszawa 2007.
- Ratajczak M., *15 lat Platformy Obywatelskiej. Przypominamy jej posłom pierwszy program partii*, Money.pl, <https://www.money.pl> (9.01.2022).
- Sanecka-Tyczyńska J., *Państwo obywatelskie i wspólnota polityczna. Studium o myśli politycznej Prawa i Sprawiedliwości*, Lublin 2011.
- Słodkowska I., Dołbakowska M., *Wybory prezydenckie 2005. Programy kandydatów*, Warszawa 2007.
- Szarfenberg R., *Definicje, zakres i konteksty polityki społecznej*, Ryszard Szarfenberg, <http://rszarf.ips.uw.edu.pl> (16.12.2021)
- Szylik-Leszczyńska A., Leszczyński M., *Aktywna polityka społeczna w rozwiązywaniu kwestii społecznych*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy”, 2015, nr 42.
- Tusk D., *Bierzemy odpowiedzialność za reformę emerytalną*, Newsweek, <https://www.newsweek.pl> (16.02.2022).
- Tusk D., *Do kobiet: Bez wydłużenia wieku emerytalnego – podle emerytury*, Dziennik Gazeta Prawna, <https://www.gazetaprawna.pl> (16.12.2021).
- Tusk D., *Konferencja. Zakopane*, TNV 24, <https://tvn24.pl> (3.11.2021).

Tusk D., *Nie będzie odpłatności za studia dzienne*, Bankier.pl, <https://www.bankier.pl> (30.12.2021).

Tusk D., *Solidarność i duma*, Gdańsk 2005.

Tusk D., *Wywiad dla Wirtualnej Polski*, Salon 24, <https://www.salon24.pl> (9.01.2022).

Tusk D., *Za 500 Plus nic nie zrobimy. To nie jest sposób na wychowanie dziecka na poziomie europejskim*, TVP Info, <https://www.tvp.info> (9.01.2022).

Wielki problem rządu. Polacy się obawiają, eksperci ostrzegają, Business Insider, <https://businessinsider.com.pl> (16.12.2021).

Interpretation of social aspects in Donald Tusk political beliefs

Summary

Donald Tusk is one of the key players on Polish political scene. His comeback had significant impact on the Poland politic in terms of the dynamics and existing emotional aspects. Upcoming elections in 2023 and all challenges before are giving an opportunity for comprehensive analysis of the fundamentals on which Donald Tusk's political beliefs are based on. Author of this article is focusing on aforementioned because of present economic and social situation, price increase, inflation and increasing poverty. In the beginning of the career former Prime Minister and President of the European Council was strongly following liberalism and supporting decentralization, denying that the process of planning and decision-making is concentrated within a particular political group. While being a Prime Minister, Donald Tusk had changed a bit his political attitude, taking into consideration political situation at that time and potential electorate. However he was still strongly showing his disapprove towards conception of welfare state and promoting that citizens should be proactive so their living conditions could improve.

Keywords: political thought, social thought of liberalism, Donald Tusk, welfare state, social